

Володимир ПАНЧЕНКО

доктор економічних наук, доцент, Маріупольський державний університет, Київ, Україна,

panchenkovvg@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5578-6210

Людмила ШВОРАК

кандидат економічних наук, доцент, НН інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,

shvorakmev@knu.ua

ORCID ID: 0000-0003-1728-601X

ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРЕФЕРЕНЦІЙНОЇ ТОРГІВЛІ: АСИМЕТРІЇ СУЧАСНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Вступ. У сучасному глобалізованому світі міжнародна торгівля відіграє ключову роль в економічному розвитку держав. Поряд із багатосторонніми торговельними угодами, що укладаються в рамках Світової організації торгівлі (СОТ), значного поширення набули двосторонні та регіональні торговельні домовленості. Серед найпоширеніших форм таких домовленостей виокремлюють регіональні торговельні угоди (РТУ) та преференційні торговельні домовленості (ПТД). Хоча ці терміни часто синонімізуються, між ними існують суттєві концептуальні та практичні відмінності, що потребують детального аналізу. Актуальність дослідження цих форм торговельних домовленостей зумовлена зростанням їх кількості та впливу на світову торговельну систему.

Мета – узагальнити форми реалізації сучасної торговельної політики, спричинені підвищеним запитом на преференційну торгівлю в умовах боротьби із глобальними асиметріями економічного розвитку.

Результати. Запропоновано авторський підхід до порівняння РТУ та ПТД, що уможливить уникнення термінологічних апроксимацій, які призводять до викривлення інформації про стан реалізації міжнародної торговельної політики. Зазначено, що Угода про асоціацію з ЄС містить елементи обох типів домовленостей, що створює можливість для поглиблення торговельної інтеграції з європейськими партнерами при збереженні гнучкості у відносинах з іншими країнами світу.

Висновки. Доведено, що регіональні торговельні угоди та преференційні торговельні домовленості – це два різні, але взаємопов'язані інструменти міжнародної торговельної політики. Необхідна нова теоретична парадигма розуміння взаємодії між багатостороннім та регіональним торговельними режимами, де СОТ розглядають не як альтернативу РТУ, а як тригер становлення успішних преференційних угод. При осмисленні асиметрій міжнародного економічного розвитку слід комбінувати геополітичний аналіз з вивченням емпіричних даних про торговельні потоки, демонструючи тим самим, що торговельні режими функціонують як інструменти виховання геополітичного середовища.

літичних союзників. Розглянуто концепцію життєвого циклу торговельних режимів. Акцентовано на необхідності балансування між різними торговельними режимами відповідно до стадії розвитку країни, геополітичного позиціонування та мінливого глобального контексту.

Ключові слова: режим найбільшого сприяння, преференційна торгівля, ефекти, механізми, регіональні торговельні угоди, асиметричність торгівлі, торговельна політика, преференційні торговельні домовленості, USMCA, АКТ країни.

Табл.: 1, бібл.: 18.

Volodymyr PANCHENKO

Dr. Sc. (Economics), Assoc. Prof., Mariupol state University, Kyiv, Ukraine,
panchenkopvg@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5578-6210

Liudmyla SHVORAK

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., Institute of International Relations of Taras Shevchenko
National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, shvorakmev@knu.ua
ORCID ID: 0000-0003-1728-601X

FORMS OF IMPLEMENTING PREFERENTIAL TRADE: ASYMMETRIES OF MODERN TRADE POLICY

Introduction. In today's globalized world, international trade plays a key role in the economic development of countries. Along with multilateral trade agreements concluded within the framework of the World Trade Organization, bilateral and regional trade agreements have become widespread. Among the most common forms of such agreements are regional trade agreements and preferential trade arrangements. Although these terms are often used synonymously, there are significant conceptual and practical differences between them that require detailed analysis. The relevance of studying these forms of trade agreements is due to their increasing number and impact on the world trading system.

The purpose of the article is to analyze the forms of implementation of modern trade policy, caused by the increased demand for preferential trade in the context of combating global asymmetries of economic development.

Results. The presented work proposes an author's approach to comparing RTAs and PTAs, which will make it possible to avoid terminological approximations that lead to distortion of information about the state of implementation of international trade policy. It is noted that the The Association Agreement between the European Union and Ukraine, including a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), contains elements of both types of agreements, which creates opportunities for deepening trade integration with European partners while maintaining flexibility in relations with other countries of the world.

Conclusions. The research proves that regional trade agreements and preferential trade arrangements are two different but interrelated instruments of international trade policy. A new theoretical paradigm is needed to understand the interaction between multilateral and regional trade regimes, where the WTO is considered not as an alternative to RTA, but as a trigger for the formation of successful preferential agreements. When understanding the asymmetries of international economic development, geopolitical analysis should be combined with the study of empirical data on trade flows, thereby demonstrating that trade regimes function as tools for

nurturing geopolitical allies. The concept of the life cycle of trade regimes is considered. The emphasis is on the need to balance between different trade regimes in accordance with the stage of development of the country, geopolitical positioning and changing global context.

Keywords: *most-favored-nation, preferential trade, effects, mechanisms, regional trade agreements, trade asymmetry, trade policy, preferential trade arrangements, USMCA, ACP countries.*

JEL Classification: F10, F13, F21, F23, O38.

Постановка проблеми. За даними СОТ, станом на початок 2025 р. було зареєстровано понад 620 регіональних торговельних угод (РТУ), що свідчить про їх важливе місце в архітектурі міжнародної торгівлі [1]. Водночас преференційні торговельні домовленості (ПТД) залишаються важливим інструментом торговельної політики, особливо для країн, що розвиваються. РТУ укладають між двома або більше країнами, вони спрямовані на лібералізацію торгівлі товарами та послугами шляхом зменшення або скасування торговельних бар'єрів між учасниками. Ці угоди характеризуються комплексним підходом до торговельної лібералізації та охоплюють широкий спектр торговельних питань.

Теоретичне підґрунтя РТУ базується на класичній теорії митних союзів Я. Вайнера [2], який у 1950 р. сформулював ефекти створення торгівлі та відхилення торгівлі. Згідно з цією теорією, регіональні торговельні угоди можуть як сприяти ефективному розподілу ресурсів через створення нових торговельних потоків, так і спричиняти економічні втрати через переорієнтацію торгівлі з більш ефективних третіх країн на менш ефективних партнерів за угодою. Сучасні РТУ значно еволюціонували, порівняно з традиційними митними союзами та зонами вільної торгівлі. Вони містять положення щодо торгівлі послугами, захисту інтелектуальної власності, інвестицій, державних закупівель, конкурентної політики та навіть екологічних і трудових стандартів.

Така комплексність робить РТУ потужним інструментом економічної інтеграції, що виходить далеко за межі простого зниження митних тарифів. Правове регулювання РТУ в межах багатосторонньої торговельної системи здійснюється відповідно до статті XXIV Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) та статті V Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГАТС) [3]. Ці положення встановлюють умови, за яких регіональні торговельні угоди вважаються сумісними з принципами СОТ, зокрема вимоги щодо охоплення “здебільшого всієї торгівлі” між учасниками та недискримінації третіх країн. Преференційні торговельні домовленості – це більш обмежена форма торговельної лібералізації, яка передбачає надання певних торговельних переваг партнерам без обов'язкового створення комплексної системи вільної торгівлі. ПТД характеризуються селективним підходом до лібералізації, коли преференції надають лише на певні товари або послуги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження [4] свідчать, що 83% світової торгівлі товарами здійснюється за тарифами режиму найбільшого сприяння (РНС) при низькому рівні використання преференцій (77%). Відтак домінування режиму найбільшого сприяння (РНС) у сучасній світовій торгівлі не свідчить про неефективність регіональних торговельних угод (РТУ), а відображає успіх попередніх преференційних угод у розвитку країн до такого рівня, де вони можуть конкурувати

зі своїми партнерами на рівних умовах. По суті, це кардинально змінює традиційне розуміння взаємодії між багатостороннім та регіональним торговельними режимами. Науковці T. Gonciarz, T. Verbeet, [4] впроваджують концепцію життєвого циклу торговельних режимів, що складається з трьох послідовних етапів: (1) преференції як “інкубатор розвитку” для економічно слабших партнерів; (2) зростаючі вимоги взаємності як “іспит на зрілість”; (3) переважно РНС-відносини як тригер геополітичних зрушень. Трансформаційні процеси у формах реалізації економічної інтеграції відображені в наукових публікаціях українських авторів, зокрема О. Шниркова, А. Філіпенка, Р. Заблоцької, В. Мазуренка, Н. Резнікової, Л. Поліщук, Ю. Хватова, які досліджують особливості реалізації інтеграційних процесів й форм прояву міжнародної торгівлі [5; 6], а також Н. Резнікової [7; 8; 9; 10]. V. Aggarwal [11] визначає три причини розбудови міжрегіональних відносин, що детермінують трансформацію торговельної співпраці, серед яких важливе місце посідає інституційна вразливість системи СОТ, що детермінує запит на ревізію міжнародних комерційних відносин під тиском геополітичних конфліктів, які руйнують традиційні уявлення про принципи розбудови міжнародного поділу праці.

Зарубіжні дослідники U. Dadush, E. Dominguez Prost [12], P. Fajgelbaum, P. Goldberg, P. Kennedy, A. Khandelwal, D. Taglioni [13], G. Felbermayr, H. Mahlkow, A. Sandkamp [14], аналізуючи емпіричний досвід країн, аргументовано доводять, що зміна структури міжнародної торгівлі як результат впровадження нових принципів зеленого, енергетичного і цифрового переходів, а відтак, і становлення нових точок росту світової економіки, визначає появу нових торговельних та політичних реалій і зумовлює зміну логіки учасників

зовнішньої торгівлі й пріоритизації широкої системи підтримки й стимулів для експортерів на рівні державної політики. Вчені O. Ptashchenko, H. Panasenko, M. Liapa, O. Sokhatskyi, Y. Mudra, N. Pylypenko [15], A. Mattoo, N. Rocha, M. Ruta [16] обґрунтовують: динамічний характер змін мега-трейдерів та інституційне підґрунтя таких динамічних змін; трансформацію товарної структури торгівлі; зміну умов торгівлі. Вони доводять, що тренд до зменшення торговельних бар'єрів як імпульс до укладання торговельних угод на етапі глобальної геополітичної конфронтації поступається альтернативному тренду встановлення коопераційних зв'язків на засадах френдшорингу та ніашорингу, що послугуються альтернативною “логікою торгівлі”. Науковці J.-P. Chauffour, D. Kleimann [17], ретроспективно порівнюючи форми реалізації преференційних торговельних угод, зазначають, що до розпаду колоніальної системи вони виступали традиційним інструментом торговельної політики колоніальних держав щодо своїх колоній та залежних територій. Класичним прикладом такої системи була Британська імперська преференційна система, запроваджена в 1930-х рр. Після деколонізації багато країн, що розвиваються, продовжили використовувати преференційні домовленості як засіб підтримки торговельних зв'язків із колишніми метрополіями. Сучасні преференційні торговельні домовленості часто використовують як перехідний етап до більш глибокої торговельної інтеграції або як інструмент розвитку торгівлі з країнами, що розвиваються. Вони можуть охоплювати односторонні преференції, коли одна країна надає торговельні пільги іншій без взаємності, або взаємні преференції з обмеженим охопленням товарів чи послуг.

Отже, дослідження сучасних тенденцій трансформації торговельних режимів

є актуальним не лише із позицій відстеження регуляторних новацій у міжнародній торговельній політиці, а й з позицій теоретичного осмислення багатогранності форм реалізації преференційної торгівлі з метою уникнення термінологічної плутанини при інтерпретації сучасних міжнародних економічних відносин.

Метою статті є узагальнення форм реалізації сучасної торговельної політики, спричинених підвищеним запитом на преференційну торгівлю в умовах боротьби із глобальними асиметріями економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правова основа ПТД у рамках СОТ ґрунтується на “дозвільному застереженні” (англ. *enabling clause*), ухваленому у 1979 р., яке дає змогу країнам, що розвиваються, надавати взаємні торговельні преференції, не поширюючи їх на розвинені країни відповідно до принципу найбільшого сприяння [18]. Фундаментальна різниця між регіональними торговельними угодами та преференційними торговельними домовленостями полягає в масштабі та глибині торговельної лібералізації. РТУ передбачають комплексне усунення торговельних бар’єрів у межах певного географічного регіону або між країнами-партнерами, тоді як ПТД обмежуються наданням селективних торговельних переваг. З точки зору географічного охоплення, РТУ зазвичай об’єднують країни, розташовані в одному регіоні або такі, що мають тісні економічні зв’язки, незалежно від географічної близькості. ПТД можуть мати як регіональний, так і міжрегіональний характер, часто відображаючи історичні, політичні або економічні зв’язки між країнами. Інституційна структура також суттєво відрізняється: РТУ зазвичай передбачають створення спільних інституцій для управління угодою, моніторингу її виконання та вирішення спо-

рів. ПТД мають менш формалізовану інституційну структуру і часто обмежуються створенням спільних комітетів або робочих груп для координації торговельної політики. Часовий аспект є ще однією важливою відмінністю, адже РТУ зазвичай містять чіткі графіки лібералізації з конкретними термінами усунення торговельних бар’єрів. ПТД можуть мати як визначені терміни дії, так і бути безстроковими, з можливістю періодичного перегляду умов надання преференцій (основні характеристики подано в табл. 1).

Угода між США, Мексикою та Канадою (United States-Mexico-Canada Agreement, USMCA), яка набула чинності 1 липня 2020 р., є яскравим прикладом сучасної регіональної торговельної угоди. USMCA замінила Північноамериканську угоду про вільну торгівлю (NAFTA) і демонструє еволюцію РТУ в напрямі більш комплексного та сучасного підходу до торговельної лібералізації. Угода охоплює торгівлю товарами, де передбачено скасування понад 99% митних тарифів між трьома країнами. Особлива увага приділена автомобільній промисловості з новими правилами походження, що вимагають виготовлення 75% компонентів автомобіля в Північній Америці для отримання преференційного режиму. У сфері сільського господарства Канада відкрила свій ринок молочних продуктів для американських виробників, тоді як США знизили бар’єри для канадських і мексиканських сільгосппродуктів. Прикметно, що торгівля послугами також зазнала значної лібералізації: угода містить окремий розділ про цифрову торгівлю, що відображає зростання електронної комерції; заборонено вимоги щодо локалізації даних та надано захист для алгоритмів і програмного коду компаній; у фінансових послугах спрощено процедури транскордонних операцій та інвестицій.

Таблиця 1

Складові фінансової підтримки*

Характеристика	Регіональні торговельні угоди	Преференційні торговельні домовленості
Масштаб лібералізації	Комплексне усунення торговельних бар'єрів	Селективне надання торговельних переваг
Охоплення товарів/послуг	Здебільшого вся торгівля	Обмежений перелік товарів або послуг
Географічний принцип	Зазвичай регіональний характер	Може бути як регіональним, так і міжрегіональним
Правова основа в СОТ	Стаття XXIV ГАТТ, стаття V ГАТС [3]	Дозвільне застереження, стаття XXIV ГАТТ [3]
Інституційна структура	Розвинені спільні інституції	Мінімальна інституційна структура
Взаємність	Взаємне надання преференцій	Може бути односторонньою або взаємною
Тривалість	Зазвичай безстрокові з можливістю виходу	Різна: від тимчасових до безстрокових
Додаткові сфери	Інвестиції, послуги, інтелектуальна власність тощо	Зазвичай обмежуються торгівлею товарами
Вимоги до лібералізації	Поступове усунення торговельних бар'єрів	Гнучкі умови надання преференцій
Механізми вирішення спорів	Формалізовані процедури	Часто неформальні консультації

* Складено на основі [3; 12; 16].

Інвестиційні положення USMCA містять механізм вирішення спорів між інвестором та державою, хоча з певними обмеженнями, порівняно з NAFTA. Особливо важливими є положення про трудові права, що вимагають від усіх учасників дотримання основних трудових стандартів Міжнародної організації праці. Екологічні стандарти також посилені з механізмами забезпечення їх виконання. Інституційна структура USMCA охоплює Комісію вільної торгівлі на рівні міністрів, численні галузеві комітети та робочі групи. Механізм вирішення спорів передбачає як консультації, так і створення арбітражних панелей. Особливістю угоди є автоматичний перегляд її положень через 16 років з можливістю продовження.

Ломейські угоди між Європейським Союзом та країнами Африки, Карибського басейну та Тихого океану (АКТ) – це класичний приклад преференційних торговельних домовленостей. Перша Ломейська угода була підписана в 1975 р. в столиці Того Ломе і діяла до 2000 р., коли її замінила Угода про партнерство Котону. Основною харак-

теристикою Ломейських угод було надання односторонніх торговельних преференцій країнам АКТ на європейському ринку без вимоги взаємності. Це означало, що товари з країн АКТ могли потрапляти на ринок ЄС з нульовими або зниженими митними тарифами, тоді як країни АКТ зберігали право застосовувати свої тарифи до європейських товарів. Преференційний режим охоплював практично всі промислові товари та більшість сільськогосподарської продукції з країн АКТ. Проте існували певні обмеження та квоти для чутливих товарів, таких як текстиль, цукор, банани та яловичина. Система охоплювала також протоколи щодо конкретних товарів, що гарантували певні обсяги експорту за фіксованими цінами. Важливою особливістю Ломейських угод була система стабілізації експортних доходів (STABEX), що компенсувала країнам АКТ втрати від падіння цін на основні експортні товари. Для мінеральних ресурсів діяла аналогічна система SYSMIN. Ці механізми мали на меті зменшити вплив цінової волатильності на економіки країн, що розвиваються.

На відміну від сучасних РТУ, Ломейські угоди не передбачали створення складної інституційної структури. Управління здійснювалося через Раду міністрів АКТ-ЄС, Комітет послів та Спільну асамблею. Механізми вирішення спорів були мінімальними і зосереджувалися переважно на консультаціях та переговорах. Ломейські угоди також містили значний компонент розвитку через Європейський фонд розвитку, що надавав фінансову та технічну допомогу країнам АКТ. Однак торговельна частина залишалася основною, і її преференційний характер зробив ці угоди важливим прецедентом у міжнародному торговельному праві.

Сучасний розвиток міжнародної торгівлі характеризується поступовим зближенням РТУ та ПТД за своїми характеристиками та функціями. Багато преференційних домовленостей еволюціонують у напрямі більш комплексних торговельних угод, тоді як регіональні угоди дедалі частіше містять елементи преференційного режиму для менш розвинених учасників. Особливо помітною є тенденція до “мегарегіональних” торговельних угод, що об’єднують декілька регіонів світу. Прикладами таких угод є Всеосяжне регіональне економічне партнерство (RCEP) в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та переговори щодо Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства між ЄС та США. Ці угоди поєднують характеристики як РТУ, так і ПТД, створюючи складні системи торговельних правил. Цифровізація економіки також впливає на розвиток обох типів торговельних домовленостей. Нові угоди дедалі частіше містять положення про цифрову торгівлю, захист даних, штучний інтелект та електронну комерцію. Це створює потребу в оновленні традиційних підходів до класифікації торговельних угод. Питання сталого розвитку стає все більш важливим у торговельних переговорах. Сучасні РТУ та ПТД охоплю-

ють екологічні та соціальні стандарти, що відображає зростаючу увагу до нетарифних аспектів торгівлі. Це особливо актуально в контексті боротьби зі зміною клімату та забезпечення справедливого переходу до зеленої економіки.

Аналіз сучасних форм реалізації міжнародної торговельної політики доводить адаптивність інструментального підходу, згідно з яким ефективність торговельного режиму залежить від рівня економічного розвитку країни, геополітичного контексту, інституційної спроможності та історичного моменту. Аналіз успішних та неуспішних випадків використання преференційних угод виявляє критичні умови ефективності РТУ: геополітичну підтримку великої держави, комплементарність економік, інституційну спроможність та поступовість реформ. Неуспішні кейси (Аргентина упродовж 1990–2001 рр., Венесуела у 2000-х рр.) демонструють ризики передчасної лібералізації, геополітичних помилок та відсутності комплементарної промислової політики.

В умовах посилення геополітичної конфронтації слід визнати запит на інтерпретацію торговельних режимів як інструментів зовнішньої політики великих держав. Доступ до преференційної торгівлі часто визначається не економічною доцільністю, а геополітичними міркуваннями, де сильніші партнери використовують торговельні пільги для формування та зміцнення стратегічних союзів. Політику стримування Китаю можна розглядати як унікальний випадок порушення традиційної моделі “геополітичного вирощування”, що призвело до торговельних воєн замість інтеграції в систему торговельних партнерств за принципом РНС.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити певні висновки і узагальнення.

1. Регіональні торговельні угоди та преференційні торговельні домовленості – два

різні, але взаємопов'язані інструменти міжнародної торговельної політики. РТУ характеризуються комплексним підходом до торговельної лібералізації з широким охопленням товарів, послуг та інших сфер економічної діяльності й передбачають створення розвинених інституційних структур та механізмів управління торговельними відносинами між учасниками. ПТД, своєю чергою, – це більш гнучкий і селективний підхід до торговельної лібералізації. Вони дають змогу країнам надавати торговельні переваги партнерам без необхідності комплексної реформи торговельного режиму. Це робить ПТД особливо привабливими для країн, що розвиваються, та для ситуацій, коли повна торговельна лібералізація є політично або економічно неможливою.

2. Для України, як країни, що активно інтегрується у світову торговельну систему, розуміння відмінностей між РТУ та ПТД має практичне значення для формування ефективної торговельної стратегії. Угода про асоціацію з ЄС містить елементи обох типів домовленостей, що створює можливості для поглиблення торговельної інтеграції з європейськими партнерами при збереженні гнучкості у відносинах з іншими країнами світу.

3. Необхідна нова теоретична парадигма розуміння взаємодії між багатостороннім та регіональним торговельними режимами, де СОТ розглядається не як альтернатива РТУ, а як “тригер розвитку” для успішних преференційних угод. При осмисленні асиметрій міжнародного економічного розвитку слід комбінувати геополітичний аналіз з вивченням емпіричних даних про торговельні потоки, демонструючи тим самим, що торговельні режими функціонують як інструменти формування геополітичних союзників.

4. Концепція життєвого циклу торговельних режимів Гончарза-Вербета [4] надає нове пояснення “парадоксальних” фактів низького використання преференцій як

ознаки успіху, а не провалу РТУ. Для країн з низьким рівнем доходу пропонується стратегія максимізації односторонніх преференцій при уникненні передчасної лібералізації. Країни середнього рівня розвитку мають зосередитися на стратегічних РТУ з великими ринками при диверсифікації торговельних зв'язків. Розвинені країни можуть ефективно поєднувати переважно РНС відносини з вибірковыми глибокими угодами та використовувати торговельну політику як інструмент геополітичного лідерства.

5. Світова торговельна система перебуває на порозі нової ери, де успіх залежатиме не від абстрактних принципів економічної ефективності, а від розумного балансування між різними торговельними режимами відповідно до стадії розвитку, геополітичного позиціонування та мінливого глобального контексту. Країни, що зможуть швидко адаптуватися до цієї нової реальності, матимуть найкращі шанси інтегруватись у новий міжнародний поділ праці із врахуванням запитів зеленого, цифрового й енергетичного переходів.

Список використаних джерел

1. *Regional Trade Agreements Database / World Trade Organization*. URL : <https://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>.
2. Viner J. *Studies in the theory of international trade*. 1st ed. London: Routledge, 1937. 670 p. <https://doi.org/10.4324/9781315409610>.
3. *The basic rules for goods / World Trade Organization*. URL : https://www.wto.org/English/tratop_e/region_e/regatt_e.htm.
4. Gonciarz T., Verbeet T. *Significance of Most-Favoured-Nation terms in global trade: A comprehensive analysis*. WTO Staff Working Paper. No. ERSD-2025-02. Geneva: World Trade Organization, 2025.
5. *Розвиток нових форм міжнародної економічної інтеграції на початку XXI століття : монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька та ін. Київ : ВПЦ “Київський уні-*

верситет", 2016. 312 с. URL : https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/Монографія_2016.pdf.

6. Процеси економічної дезінтеграції в сучасному світовому господарстві : монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Н. В. Резнікова та ін. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2018. 296 с. URL : https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/Avt-monografia_z%20%283%29%20%281%29.pdf.

7. Резнікова Н. В. Діалектика національного і глобального в контексті міжкраїнської взаємозалежності. *Економіка та держава*. 2012. № 9. С. 8–11, 19–40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.03.019>.

8. Резнікова Н. В. Економічні виклики неозалежності: конфлікт інтересів у контексті глобальної взаємодії. *Стратегія розвитку України: економіка, соціологія, право*. 2013. № 1. С. 181–187.

9. Резнікова Н. В., Панченко В. Г. Репортажі із цивілізаційних фронтів. На передовій міжнародної економічної політики. Київ : Аграр Медіа Груп, 2023. 234 с.

10. Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Інтеграційні прояви неозалежності: ризики регіональної взаємозалежності в контексті протиріч глобалізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 6. С. 7–11.

11. Aggarwal V. Explaining trends in EU interregionalism / *European Union trade strategies: Between globalism and regionalism*. London, 2004. 26 p. URL : <https://bascc.berkeley.edu/pdf/articles/Explaining%20Trends%20in%20EU%20Interregionalism.pdf>.

12. Dadush U., Dominguez Prost E. The problem with preferential trade agreements. *Bruegel*. 2023. URL : <https://www.bruegel.org/analysis/problem-preferential-trade-agreements>.

13. Fajgelbaum P., Goldberg P., Kennedy P., Khandelwal A., Taglioni D. The US-China trade war and global reallocations. *American Economic Review: Insights*. 2024. Vol. 6. P. 295–312.

14. Felbermayr G., Mahlkow H., Sandkamp, A. Cutting through the value chain: The long-run effects of decoupling the East from the West. *Empirica*. 2023. Vol. 50. P. 75–108. <https://doi.org/10.1007/s10663-022-09561-w>.

15. Institutional instruments of Ukraine's Euro-Atlantic integration / O. Ptashchenko et al. *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67. P. 337–344. URL : <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n3z.pdf>.

16. Mattoo A., Rocha N., Ruta M. The evolution of deep trade agreements. Policy Research Working Paper No. 9283. Washington: World Bank, 2020. URL : <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/66f03115-b3fc-5305-8a19-b11e8614a311/content>.

17. Chauffour J.-P., Kleimann D. The challenge of implementing preferential trade agreements in developing countries: Lessons for rule design. *Society of International Economic Law (SIEL), 3rd Biennial Global Conference*. 2012. 16 p. URL : <https://ssrn.com/abstract=2104183>.

18. Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Перспективи укладання і потенційні економічні ефекти регіональних торговельних угод в Південно-Східній Азії: аспекти незалежності в контексті нового регіоналізму. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 29–34.

References

1. World Trade Organization. (n.d.). Regional Trade Agreements Database. Available at: <https://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>.
2. Viner, J. (1937). *Studies in the theory of international trade* (1st ed.). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315409610>.
3. World Trade Organization. (n.d.). The basic rules for goods. Available at: https://www.wto.org/English/tratop_e/region_e/regatt_e.htm.
4. Gonciarz, T., Verbeet, T. (2025). Significance of Most-Favoured-Nation terms in global trade: A comprehensive analysis. *WTO Staff Working Paper, No. ERSD-2025-02*. Geneva: World Trade Organization.
5. Shnyrkov, O. I., Filipenko, A. S., Zablotska, R. O., et al. (2016). *Rozvytok novykh form mizhnarodnoi ekonomichnoi intehtatsii na pochatku XXI stolittia [Development of new forms of international economic integration at the beginning of the 21st century]*. Kyiv: VPTs "Kyivskiy universytet".

Available at: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/Монoґрафiя_2016.pdf.

6. Shnyrkov, O. I., Filipenko, A. S., Reznikova, N. V., et al. (2018). *Protsesty ekonomichnoi dezinhratsii v suchasnomu svitovomu hospodarstvi* [Processes of economic disintegration in the contemporary world economy]. Kyiv: VPTs "Kyivskyi universytet". Available at: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/Avt-monografia_z%20%283%29%20%281%29.pdf.

7. Reznikova, N. V. (2012). *Dialektyka natsionalnoho i hlobalnoho v konteksti mizhkrainskoi vzaiemozaleznosti* [Dialectics of the national and the global in the context of intercountry interdependence]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 9, 8–11, 19–40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.03.019>.

8. Reznikova, N. V. (2013). *Ekonomichni vyklyky neozaleznosti: konflikt interesiv u konteksti hlobalnoi vzaiemodii* [Economic challenges of neo-independence: Conflict of interests in the context of global interaction]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy: ekonomika, sotsiologhiia, pravo – Strategy of Ukraine's Development: Economics, Sociology, Law*, 1, 181–187 [in Ukrainian].

9. Reznikova, N. V., Panchenko, V. H. (2023). *Reportazhi iz tsyvilizatsiinykh frontiv. Na peredovii mizhnarodnoi ekonomichnoi polityky* [Reports from civilizational fronts: At the forefront of international economic policy]. Kyiv: Ahrar Media Hrup [in Ukrainian].

10. Reznikova, N. V., Ivashchenko, O. A. (2016). *Intehratsiini proiavy neozaleznosti: ryzyky rehionalnoi vzaiemozaleznosti v konteksti protyrych hlobalizatsii* [Integration manifestations of neo-independence: Risks of regional interdependence in the context of globalization contradictions]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, 6, 7–11 [in Ukrainian].

11. Aggarwal, V. (2004). *Explaining trends in EU interregionalism*. In *European Union trade strategies: Between globalism and regionalism* (26 pp.). London. Available at: <https://basc.berkeley.edu/pdf/articles/Explaining%20Trends%20in%20EU%20Interregionalism.pdf>.

12. Dadush, U., Dominguez Prost, E. (2023). *The problem with preferential trade agreements*. Bruegel. Available at: <https://www.bruegel.org/analysis/problem-preferential-trade-agreements>.

13. Fajgelbaum, P., Goldberg, P., Kennedy, P., Khandelwal, A., Taglioni, D. (2024). *The US-China trade war and global reallocations*. *American Economic Review: Insights*, 6, 295–312.

14. Felbermayr, G., Mahlkow, H., Sandkamp, A. (2023). *Cutting through the value chain: The long-run effects of decoupling the East from the West*. *Empirica*, 50, 75–108. <https://doi.org/10.1007/s10663-022-09561-w>.

15. Ptashchenko, O., Panasenko, H., Liapa, M., Sokhatskyi, O., Mudra, Y., Pylypenko, N. (2022). *Institutional instruments of Ukraine's Euro-Atlantic integration*. *Economic Affairs*, 67, 337–344. Available at: <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n3z.pdf>.

16. Mattoo, A., Rocha, N., Ruta, M. (2020). *The evolution of deep trade agreements*. (Policy Research Working Paper No. 9283). Washington, DC: World Bank. Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/66f03115-b3fc-5305-8a19-b11e8614a311/content>.

17. Chauffour, J.-P., & Kleimann, D. (2012). *The challenge of implementing preferential trade agreements in developing countries: Lessons for rule design*. *Society of International Economic Law (SIEL), 3rd Biennial Global Conference* (16 pp.). Available at: <https://ssrn.com/abstract=2104183>.

18. Reznikova, N. V., Ivashchenko, O. A. (2015). *Perspektyvy ukladannia i potentsiini ekonomichni efekty rehionalnykh torhovelynykh uhod v Pivdenno-Skhidnii Azii: aspekty nezalezhnosti v konteksti novoho rehionalizmu* [Prospects for concluding and potential economic effects of regional trade agreements in Southeast Asia: Aspects of independence in the context of new regionalism]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, 21, 29–34 [in Ukrainian].